

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

1. Nyelvtudomány.

CSÚRY BALINT: *A népnyelvi búvárlat módszere.* A Turul-szövetség Népkutatási Füzetei (szerk.: Bakó Elemér) 1. sz. Bpest, 1936. 42. l.

A szerző, az első magyar tájnyelvi szótár szerkesztője, hivatott tollal a nyelvjárásbúvárlat elméleti szempontjaival és gyakorlati fogásaival ismerteti meg az érdeklődőt. A kis füzet azonban jóval többet ad, mint amennyit a cím ígér, mert a tanulmány első része bevezetésképpen foglalkozik nemcsak a magyar nyelvjárástanulmányozás nagyon szegényes történetével, hanem más népek (német, olasz, francia, rumén) nyelvjárás-irodalmának futó ismertetésével is. Különös érdeklődéssel szól itt a szerző a finn nép hatalmas és páratlan szervezettségű nyelvjárástanulmányozó munkásságáról. Miután a nyelvjárások anyagának nyelv- és művelődéstörténeti értékét, jelentőségét méltatja, rátér a nyelvjárástanulmányozás szempontjainak ismertetésére. Ezután a nyelvjárásbúvárlat kettős tevékenységét, a tudományos gyűjtő-munkát és a gyűjtött anyag feldolgozásának módját ismerteti. A nyelvjárástanulmányozás elméleti kérdéseit jól ismerő tudós könnyedségével vezeti át az olvasót az elméleti kérdéseken, hogy a gyakorlati nyelvjáráskutató életből vett tanácsaival segítse aztán az elméleti szempontok gyakorlati alkalmazásában. A hangjelölésekre vonatkozó pontos táblázat egészíti ki és teszi nélkülözhetetlenné e kis füzetet minden nyelvjárástanulmányozó számára.

Szta.

CSÚRY BALINT: *Wichmann György északi-csángó hágyatéka.* Magyar Nyelv XXXII, 281—287. l.

A cikk írója ismerteti Wichmann csángóföldi útját, nyelvjárási hágyatékát és beszámol arról, hogy az anyag szótárrá szerkesztésében hogyan jártak el (ismertetését l. alább). Egyben méltatja Wichmann gyűjtésének nagy jelentőségét; a szógyűjtemény az északi csángó nyelvjárásnak valóságos kincsesbányája és legfőbb forrásműve. Nem szoros értelemben vett tájzó-gyűjtemény, hanem olyan az egész szókincsre kiterjedő rendszeres szókincs-tanulmány, mely az északi-csángó nyelvjárást mint önálló nyelvi egységet vizsgálja. Belőle világos, rendszeres és igen tanulságos képet alkothatunk erről a törzsmagyarságtól oly rég elszakadt, külön fejlődött ősi nyelvjárásról. Ha a cikk írójának földolgozás alatt álló, Wichmannéhoz hasonló célú és módszerű déli-csángó szótára elkészül, tisztán áll majd előttünk e két ősi magyar nyelvjárásnak egymáshoz való viszonya is.

Arvay József.

GOMBOCZ ZOLTÁN és MELICH JÁNOS: *Magyar Etymologiai Szótár.* XI—XII. füzet, Bpest, 1934 és 1936. A Gróf Vigyázó Sándorné Bárány Podmaniczky Zsuzsánna-vagyon nemzeti célra fordítható jövedelmének felhasználásával kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.

A mostoha viszonyok között nehezen készülő nagy magyar szófejtő szótár második kötetének az *erdőfaristár* és a *farizeus-foglár* címszót magába foglaló, első két füzete együttesen adja azokat az eredményeket, amelyekkel napjainkig a ma-

gyar és finnugor nyelvészet dicsekedhetik. Az egyes címszók mindenike külön kisebb-nagyobb tanulmány, amelyekből nemcsak a helyes és itt-ott végleges eredményeket ismerheti meg a szakember, de bírálatát kapja az eddigi téves vélekedéseknek is. Bár kétségtelen, hogy *Gombocz Zoltán* váratlan halála szinte pótolhatatlan veszteséget jelent a szótár szerkesztési munkájára nézve, mégis remélhető, hogy ezután a régi, nagy tudású szerkesztő-társ, *Melich János* vezetése és több munkatárs bevonása a szótár szerkesztési munkájának gyorsabb ütemű menetét biztosít. Ez nemcsak a magyar, de általában a magyarsággal érintkezett és érintkező minden nép tudományosságának elsőrangú érdeke.

Szta.

KNIEZSA ISTVÁN: *Újabb vélemények a magyar nyelv szláv jövevényszavainak eredetéről.* Nyelvtudományi Közlemények, XLIX. 350—361.

Szláv jövevényszavaink eredetével nagyon sokan foglalkoztak. Kniezsa István két ilyen művet ismertet. Az egyik *Conev Benio*, volt szófiai egyetemi tanárnak *Ezikovi vzaimnosti mezdu Bolgari i Madzari c.* műve. Conev a magyar nyelv szláv jövevényszavainak nagyrésztét ó-bolgár eredetűnek vallja. Azonban az általa felsorolt szavak közül nagyon sokat bármelyik szláv nyelvből le lehet következtetni. Sok nála az ál-szláv szó is. — A másik mű *Bujnák Pálnak*, a pozzsonyi cseh egyetem volt tanárának *Obrázenie Madarov na vieru krest'ansku c.* munkája. Bujnák egyházi terminológiánk eredetét vizsgálja s azt, mint tót ember, a csehtót nyelvből óhajítja levezetni. Szerinte a csehek igen fontos szerepet játszottak a magyarok keresztényen hitre való térítésében. Azt állítja, hogy Radla, az első esztergomi érsek, cseh volt, s hogy ugyancsak cseh volt az a tíz szerzetes is, akiket Szeant

Adalbert magával hozott. — Az író ezután ismerteti a történelem és a nyelvtudomány állásfoglalását; ez Bujnák ellen szól. Történeiszünk pl. bebizonyították, hogy Radla csakis német eredetű lehetett, a tíz szerzetes pedig német vagy olasz volt. Nyelvünkben nincsen egyetlen olyan szó vagy kifejezés, amelyik a szláv nyelvek közül csak a cseh vagy tót nyelvben lenne meg. A magyar nyelvben viszont több olyan szláv szó van, amelyik a cseh és tót nyelvben nincs meg. Sőt vannak szavak, melyek a mi nyelvünkéből kerültek át a cseh és tót nyelvbe. Bujnák egyeztetései közt számos olyan is van, amelyekről nyelvészeink kimutatták, hogy semmi esetre sem szláv szavak.

Márton Gyula.

CSÚRY BALINT: *Szamosháti palatogrammok.* Nyelvtudományi Közlemények, (1936), 64—70. l.

A szerző e tanulmányában egy északkeleti magyar nyelvjárás néhány vitás vagy ismeretlen hangjára, egy *é* és *i* közötti hangra, az u. n. cacuminalis *n*, a magánhangzóközi *i* kapcsolóhang és a *j* hang viszonyára, meg a magánhangzók orrhangúságának jelenségére világít rá. Fejtegetéseit mindenütt szájpaddlás-rajzokkal (palatogrammok) kíséri és így a kérdéses nyelvjárás néhány beszédhangja hangtani viszonyainak ismeretéhez pontos és biztos adatokkal járul.

Szta.

MUSNAI LASZLÓ: *Székely rovásírásos emlékek.* Magyar Nyelv, XXXIII, 229—233. l.

Három rovásírásos emlékre hívja fel a szakemberek figyelmét. Az egyik hiányos, felületes másolat Borberek István írása 1715-ből. A Telegdi-féle Rudimentát és Baranyai Deesi János ajánlólevelét foglalja magába. A másikban a Bél Mátyás-féle ábécé és a Miatyánk maradt fenn. Megállapítható, hogy ez az em-

lék Bod Péter sajátkezű írása. A harmadik Kelemen Lajos megállapítása szerint a Kovács József Bethlen-kollégiumi tanár írása a XVIII. századból. Egy francia szerzetes diplomatikai írásmintái között maradt fenn a rovásírás ábécéje és a Miatyánk Bél Mátyás-féle másolatban. Mindhárom emléket a Bethlen-Kollégium levéltárában fedezte fel Musnai.

Gálffy Mózes.

YRJÖ WICHMANN'S *Wörterbuch des ungarischen moldauer nordcsángó- und des hétfaluer csángódialektes nebst grammaticalischen Aufzeichnungen und Texten aus dem nordcsángódialekt herausgegeben von BALINT CSÜRY und ARTTURI KANNISTO*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae IV. Helsinki, 1936. A Suomalais-Ugrilainen Seura (Finnugor Társaság) kiadása. XV + 1 + 219 + 1 l. (1 fényképmelléklettel).

Az előttünk fekvő szótár az észak-moldovai Román környéken levő csángó-magyar lakóság nyelvjárásának és egy országreszünkbeli csángó falu nyelvének szótári anyagát öleli fel. A nemrégiben meghalt *Wichmann György* (1868–1932) többszöri finnugor nyelvterületen végzett nyelvjárás kutatás után 1906–1907-ben eljutott az előbb jelzett csángó-magyar nyelvterületekre is, és itt értékes anyagot gyűjtött. Ez a kincs 15–16 kéziratban felhalmozva várta *Wichmann* halála után is a szótárrászerkesztés munkáját. Ezt példás alaposággal *Kannisto Artúr*, a Finnugor Társaság elnöke és *Csüry Bálint*, a debreceni egyetem közülünk elszármazott tanára végezte el. A szerkesztők az előszóban tájékoztatnak annak a területnek népiségviszonyairól, amelynek nyelvi anyagát a szótár nyújtja. Pontos felsorolásban kapjuk azokat a csángó falvakat, amelyekben a kutató-munka idején magyar vagy elrománosodott csángóság élt. Ugyanitt természetesen tisztázzák a szerkesztők azokat az alapelveket, amelyeket a szerkesztőmunka során követtek. A kiadvány legnagyobb részét természetesen a szótári anyag foglalja el (1–174. l.). Az ezt követő nyelvtani rész név- és ige-ragozási táblái, és a külön részt kitevő összefüggő szövegközlések közmondásai, szólásai, rejtvényei és népköltési termékei alapos bepillantást engednek a legkeletibb magyar nyelvterület nyelvi és tovább menve műveltségi életébe. A kiadványt *Wichmann* csángóvidéki házigazdájának, *Robu (Rab) Antalnak* két levele zárja be. — A rokon finn nemzet tudományossága valóban nagy szolgálatot tett a magyar nyelvészetnek e szótár kiadásával. E szótár nagy hézagot töltött be: az északi csángóságról való futó nyelvi ismereteinket tette alaposabbá és teljesebbé.

Szta.

PAȘCA ȘTEFAN: *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. București, 1936, 370 l + 4 sztl. levél. (A Román Akadémia „Studii și cercetări” sorozata XXVI. kötete.)

A szerző több általánosabb jellegű, személynévi tanulmánya után most egy zártabb terület, nagyjában Făgăraș-Fogaras megyének az Oltól délre eső része személy- és állatneveinek beható vizsgálatával foglalkozik. A bevezetésben tisztázza azokat a szempontokat, amelyek az említett tulajdonnévi csoportokkal való foglalkozást elsőrendű fontosságúvá teszik, de ezenkívül megismertet a vizsgált terület kiterjedésével, meg a kérdőíves rendszerű anyaggyűjtés kérdésanyagával is. E részhez csatlakozó könyvészeti jegyzetekben a XVII. század végével kezdődő kéziratos, majd nyomtatott forrásokat sorolja fel. A személynevek rendszerének vizsgálata alkalmával előbb a kereszt- (nume de botez), majd a

megkülönböztető nevek (supranume) alaposnyelvészeti vizsgálatát végzi el. Ez utóbbi csoportot, mintegy átmeneti személynévi alakokat magába foglalót, a következő csoporttal, a családneveket (nume de familie) felölével jelentéstani összefüggésében is megvizsgálja; a személynévek vizsgálatát azonban ezentúl a nyelvtan minden itten szóhajóhető területének szempontjából alaposan elvégzi. Külön, de természetesen sokkal rövidebben végez az állatnevekkel. Már az első részben is sok, a magyar nyelvészetre nézve is érdekes adatra bukkanhatunk, a tanulmány második, szótári részében számos személy- és állatnév szótározása alkalmával mutat rá a szerző a kérdéses tulajdonnév magyar eredetére. A tanulmánynak, illetőleg a szótárnak mindössze két hiányosságát említhetjük fel. A szótár anyagát a szerkesztő részint történeti, részint kérdőíves gyűjtés útján szerezte, tehát nem tanulmányozta maga a népi személynévadás kérdését a helyszínen, pedig így munkája sokkal értékesebb és megbízhatóbb lett volna. Ez, inkább nyelvjáráskutatási szempontból kívánatos követelmény semmiképpen sem akarja a szerző munkájának értékét csökkenteni. Bár felhasználja a legismertebb magyar nyelvészeti anyagot, a nyelvjárásgyűjteményekből ismert magyar tulajdonnévi anyagot, de az újabb magyar nyelvészeti eredményekre nem utal minden esetben. Valószínűleg inkább sajtóhibának, mint nyelvészeti vétségnek kell tulajdonítanunk azt, hogy a magyar szavak helyesírásában nem mutatkozik olyan mintaszerűen pontosnak, mint amilyennek egyébként munkáját el kell könyvelnünk. A munka nemcsak a román nyelvészeti irodalom számára nagy nyereség, de számunkra is értékes anyaggyűjtemény; egyben ösztönző példa hasonló jellegű magyar nyelvjárási tulajdonnév-gyűjtemények szerkesztésére.

Szta.

2. Történettudomány.

A budapesti Pázmány P. Egyetem jubileumi évkönyve. 1935, Bp. 445. l.

Kornis Gyula multévi rektor bevezetése után, az ő szerkesztésében jelent meg ez a hatalmas kötet, melyben történeti áttekintést olvashatunk a többi, ősi magyar egyetemről is, így a rövidéletű veszprémi, pécsi (Nagy Lajos kori), pozsonyi, budai és kassai intézetekről. Ismerteti Kornis a Pázmány-alapította, egykor nagyszombati, majd budai egyetem 300 éves jubileumának 1931 óta kialakult rendezőbizottsága munkásságát. Wolkenberg, akkori rektor nem érthette meg fáradságai gyümölcsét, mert rá egy évre hirtelen elhunyt. Szabó József, Grósz Emil ötlete volt az Egyetem Barátainak Szövetsége, elnöki tisztre pedig az esztergomi biboros-érseket nyerték meg. Az egyetem történetéből már korábban megjelent a bölcsészeti karé, *Szentpétery Imre* tollából, a múlt évben *Győry Tibor* írta meg az orvosi kar történetét, *Baranyai Jusztin* pedig a hit tudományi karét. Összefoglaló munka megírására *Szekfü Gyulát* kérték fel. A jubileumi ünnepek során, melyeket annak idején ismertettünk, maradandót alkottak azzal, hogy az orvosi kar külön tuberkulózis-osztályt létesített s a főváros 800 ezer pengőt ajánlott e célra s a fűvészkert melletti telket (a Romanelli-utcában) meg is szerezték e célra. A diákház tervét, melyet két jeles építész tanár: Kotsis Iván és Wälder Gyula ingyen készített, elfogadták, de még eddig nem sikerült rá pénzt szerezniök. Az állam nagylelkű ajándéka, az Üllői-úti dohányraktár telke, az egyetlen segítség, néhány bank ajándékával együtt (Földhitelintézet, Községi Takarékszövetkezet, Pesti Hazai 5000 pengővel). *Hekler Antal* ismerteti az egyetem és temploma múkinéseit, gazdag képanyaggal, *Nékám Lajos* pedig Magyarország kulturtörékvé seiről ír (896-tól 1935-ig) s megtudjuk,

megkülönböztető nevek (supranume) alaposnyelvészeti vizsgálatát végzi el. Ez utóbbi csoportot, mintegy átmeneti személynévi alakokat magába foglalót, a következő csoporttal, a családneveket (nume de familie) fellelővel jelentéstani összefüggésében is megvizsgálja; a személynévek vizsgálatát azonban ezentúl a nyelvtan minden itten szóhajóhető területének szempontjából alaposan elvégzi. Külön, de természetesen sokkal rövidebben végez az állatnevekkel. Már az első részben is sok, a magyar nyelvészetre nézve is érdekes adatra bukkanhatunk, a tanulmány második, szótári részében számos személy- és állatnév szótározása alkalmával mutat rá a szerző a kérdéses tulajdonnév magyar eredetére. A tanulmánynak, illetőleg a szótárnak mindössze két hiányosságát említhetjük fel. A szótár anyagát a szerkesztő részint történeti, részint kérdőíves gyűjtés útján szerezte, tehát nem tanulmányozta maga a népi személynévadás kérdését a helyszínen, pedig így munkája sokkal értékesebb és megbízhatóbb lett volna. Ez, inkább nyelvjáráskutatási szempontból kívánatos követelmény semmiképpen sem akarja a szerző munkájának értékét csökkenteni. Bár felhasználja a legismertebb magyar nyelvészeti anyagot, a nyelvjárásgyűjteményekből ismert magyar tulajdonnévi anyagot, de az újabb magyar nyelvészeti eredményekre nem utal minden esetben. Valószínűleg inkább sajtóhibának, mint nyelvészeti vétségnek kell tulajdonítanunk azt, hogy a magyar szavak helyesírásában nem mutatkozik olyan mintaszerűen pontosnak, mint amilyennek egyébként munkáját el kell könyvelnünk. A munka nemcsak a román nyelvészeti irodalom számára nagy nyereség, de számunkra is értékes anyaggyűjtemény; egyben ösztönző példa hasonló jellegű magyar nyelvjárási tulajdonnév-gyűjtemények szerkesztésére.

Szta.

2. Történettudomány.

A budapesti Pázmány P. Egyetem jubileumi évkönyve. 1935, Bp. 445. l.

Kornis Gyula multévi rektor bevezetése után, az ő szerkesztésében jelent meg ez a hatalmas kötet, melyben történeti áttekintést olvashatunk a többi, ősi magyar egyetemről is, így a rövidéletű veszprémi, pécsi (Nagy Lajos kori), pozsonyi, budai és kassai intézetekről. Ismerteti Kornis a Pázmány-alapította, egykor nagyszombati, majd budai egyetem 300 éves jubileumának 1931 óta kialakult rendezőbizottsága munkásságát. Wolkenberg, akkori rektor nem érthette meg fáradságai gyümölcsét, mert rá egy évre hirtelen elhunyt. Szabó József, Grósz Emil ötlete volt az Egyetem Barátainak Szövetsége, elnöki tisztre pedig az esztergomi biboros-érseket nyerték meg. Az egyetem történetéből már korábban megjelent a bölcsészeti karé, *Szentpétery Imre* tollából, a múlt évben *Győry Tibor* írta meg az orvosi kar történetét, *Baranyai Jusztin* pedig a hit tudományi karét. Összefoglaló munka megírására *Szekfü Gyulát* kérték fel. A jubileumi ünnepek során, melyeket annak idején ismertettünk, maradandót alkottak azzal, hogy az orvosi kar külön tuberkulózis-osztályt létesített s a főváros 800 ezer pengőt ajánlott e célra s a fűvészkert melletti telket (a Romanelli-utcában) meg is szerezték e célra. A diákház tervét, melyet két jeles építész tanár: Kotsis Iván és Wälder Gyula ingyen készített, elfogadták, de még eddig nem sikerült rá pénzt szerezniök. Az állam nagylelkű ajándéka, az Üllői-úti dohányraktár telke, az egyetlen segítség, néhány bank ajándékával együtt (Földhitelintézet, Községi Takarékszövetkezet, Pesti Hazai 5000 pengővel). *Hekler Antal* ismerteti az egyetem és temploma múkinéseit, gazdag képanyaggal, *Nékám Lajos* pedig Magyarország kulturtörékvéseinél ír (896-tól 1935-ig) s megtudjuk,

hogy ezt 4 világnyelven a nemzetközi orvoskongresszus tagjai közt szétosztották 1935-ben. A jubileumi ünnepség megnyitóján a kormányzó azt mondta: „Ezt az egyetemet a magyar katolikusok főpapja s hareos vezére alapította, mely egyetem mégis mindig nyitva állt minden hitfelekezet fiainak. Világhírű tudósokat adott az egyetem nemzetünknek, senkitől sem kérdezve: honnét jött, népünk melyik rétegéből, felekezetéből, nemzetiségéből.“ Ez a díszes kiállítású emlékkönyvnek legmélyebben szívünkbe markoló mondata, s a művelt világ előtt büszkén vallhatja a magyarság, hogy ezt az elvet mindig hűen követte, többi iskolájában, egyetemén és elemijében egyaránt.

G. P.

BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: *Óbuda egyházi intézményei a középkorban.* Bp. 1936, a szerző kiadása, 128. l. és 10 tábla.

Bártfai Szabó, nemzeti múzeumi osztály-igazgató, a Szt. István Akadémia tagja, több éves levéltári kutatása eredményeit közli, az óbudai ásatások fényképeivel és térképpel. A legrégibb, II. Géza korából, 1148-ból, fennmaradt oklevél és még tovább 186 eredeti, megvizsgált oklevél azt tanúsítja, hogy *Árpád fejedelem sírjának* a nyoma okvetlenül ott keresendő, Óbudán, a már Szt. István óta préposti helységben, Korszán és Árpád vezér első telepedő helyén, még pedig a Boldogságos Szűz tiszteletére rendelt *Alba-ecclesiai* vagyis fehéregyházi templom udvarában talált romok között. Szomorú, hogy az előbbi kutatók, még neves akadémikusok is, a 60-as években mily közönnyel mentek el a legszentebb nemzeti emlékek mellett. A sír, melyet a viharos századokon többször felforgattak a sírrablók, ma már egyebet úgysem rejt, mint a behullott és kettétört tumba-fedőlapot, melyet a XIV. század modorában rendelt meg valamelyik uralkodó, az

Árpádok iránt való kegyeletből s nyilván a még Szt. István által emelt és már romladozó korábbi síremlék helyébe. Oroszlán-alakja csakis fejedelmi halottra vall és az előző kezdetlegesebb emlékmű kifejezőmódját vehette át. Ki kell emelnünk a szerző dogmatikai megállapításaiból azt a fontosabbikat, hogy a még *pagány* honszerző tetemei fölé nem emelhettek utódai kápolnát s ezért építették úgy a fehéregyházi kolostort és templomot, hogy azok összekötő folyosója jusson a fejedelem sírja fölé. Erre nézve is több érdekes okíratot említ. Levéltári kutatásai során a többi óbudai épületre is kiterjed a szerző figyelme, főleg egyháziakra, így a Klarissza-kolostorra, a Szt. Margit-egyházra, a Ferences-rendházra és egykori királyi várkápolnára, keletkezésük, alapításuk körülményeire.

G. P.

Egyetemes Történet. Négy kötetben. A Magyar Szemle Társaság megbízásából szerkesztették Hóman Bálint, Szekfű Gyula, Kerényi Károly.

A Magyar Szemle Társaság gondozásában megjelent kiadványoknak sikerült a széles olvasórétegek előtt is népszerűvé tenniük a tudományt. Ebben áll kivételes és nagyjelentőségű hivatásuk. De szerencsés tárgyválasztásukkal az időszerű tudománymívelés terén is példamutató munkát kezdeményeztek. *Időszerű tudománymívelés!* Nagy és fontos követelmény, amelyet minden mű és népszerűsítő könyvecske egyként szolgálni kíván.

A Társaság legutóbbi vállalkozása, az Egyetemes Történet ugyancsak ebből a megfontolásból és célszerűségből született. Hóman Bálint hangsúlyozza is ezt bevezető soraiban, amikor az E. T. megírásának és megjelentetésének szükségességét három pontban látja megokoltnak: 1. „A történeti műveltség a nemzet szellemi műveltségének és az evolúció elvi

alaján álló nemzetpolitikának is mindenkor nélkülözhetetlen segítő-eszköze volt és lesz." 2. „A nemzet múltján kívül azonban ismernünk kell annak az egyetemes emberi közösségnek életét és múltját is, amelynek a mi nemzetünk egyik organikus alkotórésze." 3. „De szüksége van az egyetemes történeti ismeretek magyar elgondolására és magyar szempontu feldolgozására magának a magyar történettudománynak is": „ez ismeret birtokában tudjuk történetünkben megkülönböztetni azt, ami egyetemes vagy köleszönött s ami eredeti és magyar."

A hozzánk eljutott első három kötet a szintézis nagy munkáját tárja elénk. Az első kötetet nyolc tudós együttműködése valósította meg, míg a következő két kötet egy-egy tudós műve. Az egyes kötetek beosztása a következő:

I. KERÉNYI KÁROLY: *Az ókor története.* Szerkesztette: — Bp. Magyar Szemle Társaság, (1935), XVI + 704. l. Tizennégy térképpel. (A kötet szerzői: *Dávid Antal, ifj. Gallus Sándor, Hornyánszky Gyula* †, *Kahrstedt Ulrik* (Göttinga), *Kerényi Károly, Kornemann Ernő* (Boroszló), *Altheim Ferenc* (Frankfurt a/M) és *Scott Kenneth* (Cleveland, USA).

Első könyv: Egyiptom és Elő-Ázsia (I. Az ókori kelet a harmadik évezred végéig, II. A második évezred, III. Az asszír hegemonia kora, IV. Az újbabiloni birodalom, V. A perzsa hódítás és a perzsa birodalom). — *Második könyv:* Hellas (I. A görögség és a régibb görögöldi műveltségek, II. A görög törzsek elhelyezkedése, III. Az ión világ és műveltsége, IV. A dór világ és műveltsége, V. Az athéni világ kibontakozása, VI. Athén birodalma, VII. A makedon birodalom). — *Harmadik könyv:* Róma (I. Róma belép a történelembe, II. Róma és az itáliai hatalmak, III. Világuralom, IV. A válság, V. Bom-

lás és fordulat, VI. A római császárság első három százada, VII. A római császárság átmenete a középkorba).

II. VACZY PÉTER: *A középkor története.* Bp. Magyar Szemle Társaság, 720. l. Tizenöt térképpel.

Első könyv: Haldokló antik — antik középkor (I. A nagy invázió, II. antik kulturközösség felbomlása). — *Második könyv:* Középkor (I. Nagy Gergely kora, II. A karolingok, III. A román kor). — *Harmadik könyv:* Az újkor kezdetei (I. Az átmenet, II. Az új világrénd).

III. HAJNAL ISTVÁN: *Az újkor története.* Bp. Magyar Szemle Társaság, (1936), VIII + 676. l. Tizennégy térképpel.

Első könyv: Az újkori fejlődés alapjai (I. A föld meghódítása, II. Európa az újkor elején). — *Második könyv:* A tizenhatodik század (I. Reneszánsz és reformáció, II. A vallásos küzdelmek kora, III. Keleteurópa). — *Harmadik könyv:* A tizenhetedik század (I. A vallásháborúktól az állami abszolutizmusig, II. Az abszolutizmus kora). — *Negyedik könyv:* A tizennyolcadik század (I. A felvilágosodás kora, II. A francia forradalom és Napoleon).

PÁSZTOR MIHÁLY: *Buda és Pest a török uralom után.* Stat. Közl. 73. k. 1. sz. Bp. 1936, Székesfőv. Stat. Hiv. kiadása, 8-r. 408. l. és több térkép-melléklet.

Ritkán van alkalmunk nekünk, romániai magyaroknak, ilyen tekintélyes könyvet látni. A szerző alapos, mélyreható tanulmányozás után írta meg könyvét. Látjuk benne a magyar főváros negyven esztendei küzdelmes életképén át a vergődő magyarság sorsát, örökös lét-harcát. Azt az időt vetíti szemünk elé, amelyekben a régi király-város a török uralom után új életre kelt: 1687—1726 közti negyven évet. Visszahódítják Pestet, Budát; diadaltól visszhangzik Európa;

a mérhetetlen, kiírtott pusztaság közepén, a hajdani metropolis helyébe új főváros épül: rácot, svábot, albánt, bosnyákot, belgát telepítenek. Az új főváros, Buda, gyengén épül: alig egy pár száz lélek, alig egy pár tucat ház. Azt is kiélte a császári hadsereg, pusztította a pestis, gyéritette a háború és felperzselt a tűz. Nem volt különben Pest sem. Annai szembetűnőbb, hogy két század múltán pazar pompájú világváros bontakozik ki helyén. A könyv pontos statisztikai adattal kísér minden fejezetet, lépésről-lépésre mutatja be az élni kezdő iker-város történetét, arculatát, népesedési, társadalmi, közegészségi viszonyait, a kuruc háborúk-felkavarta légkört, kormányzati vergődéseit, gazdasági és kereskedelmi életét.

Szöcs Lajos.

VISZOTA GYULA: *A Széchenyi-híd.* Bp. 1935, Tud. Akad. kiadás, 144. l.

A Széchenyi-múzeumnak 30 éve hívatott igazgatója s naplónak tudós feldolgozója, aki eddig 4 hatalmas kötetben rendezte sajtó alá a „legnagyobb magyar” önvallomásait, — hosszas levéltári és naplókutatás után adta ki a százéves Lánchíd történetét. Előzményül felhossa, hogy korábban csak két híd volt a Dunán, egyik Regensburgnál, a másik a Iránusz-féle az Aldunán. A különféle

tervek közt, melyek Budát Pesttel össze akarták kapcsolni, Széchenyié volt a legéletképesebb, s 1826 óta foglalkozott vele. Megismerjük mind a 10 hídtervet, Zsigmond királytól II. Józsefíg, melyek műszaki tökéletlenség vagy pénztelenség, közöny miatt meghiusultak. Végre az 1832. évi „*Budapesti Hídegyesület*” (melynek nevében *először szerepel e városnév!*) tervei az országgyűlés elé kerülhettek. Széchenyi kétszer is tanulmányúton volt Angliában, a hidakat is tanulmányozván, s életének 1826—32. évi roppant termékenységi szakaszán sokat foglalkozott a hidépítés anyagi és műszaki kivitelével is. Ekkor ismerkedett össze Vásárhelyi Pál mérnökkel, együtt vizsgálták az angliai hidakat s hazatérve újtjukról, fáradtságot nem ismerve, szinte egyenként kellett megnyerniök a követeket az ügynek. A híd helye, anyaga, a vámpénz, stb. kérdésében napokig szónokolt a diétán, vagy négyszemközt érvelt, harcolt Széchenyi. Kivált a pesti magistratus volt nehézkes, a kisajátítás és tulajdonjog kérdésében, még küldöttséggel is tiltakoztának a királynál, de végre a felvilágosult, lelkes József nádor és Andrássy György segítségével sikerült a főrendektől négyszer vissza küldött javaslatot, a Hídtörvényt, megszavaztatni.

G. P.

Tudományos Füzetek.

Szerkeszti: Dr. György Lajos.

Az E. M. E. kiadása.

1. Rass Károly: Reményik Sándor	— — — — —	40.—
2. Párvan Bazil: A dákok Trójában	— — — — —	30.—
3. Dr. Bitay Árpád: Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében	— — — — —	30.—
4. Dr. Bitay Árpád: A moldvai magyarság	— — — — —	40.—
5. Szokolay Béla: A nagybányai művésztelep	— — — — —	40.—
6. Dr. Balogh Ernő: Kvarc az Erdélyi Medence felső mediterrán gipszeiben	— — — — —	50.—
7. Dr. György Lajos: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1925. év	— — — — —	49.—
8. K. Sebestyén József: A brassai feketetemplom Mátyás-kori címei	— — — — —	50.—
9. Dr. Karácsonyi János: Új adatok és új szempontok a székelyek régi történetéhez	— — — — —	50.—
10. Dr. Gál Kelemen: Brassai küzdelmei a magyartalanságok ellen	— — — — —	40.—
11. Dr. Tavasz Sándor: Erdélyi szellemi életünk két döntő kérdése	— — — — —	60.—
12. Dr. György Lajos: Két dialógus régi magyar irodalmunkban	— — — — —	50.—
13. K. Sebestyén József: A Becse-Gergely nemzetség, az Apafi és a bethleni gróf Bethlen család címei	— — — — —	50.—
14. Dr. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1926. év	— — — — —	50.—
15. Dr. Gyórfás Elemér: A Supplex Libellus Valachorum	— — — — —	50.—
16. Rónay Elemér: Kemény János fejedelem halála és nyugóhelye	— — — — —	50.—
17. Dr. György Lajos: Egy állítólagos Pancsatantra-származék irodalmunkban	— — — — —	50.—